

Şol kartanyň aýdýanlary

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Şol kartanyň aýdýanlary ŞOL KARTANYŇ AÝDÝANLARY

Erdogan Ysraýylyň ýer giňeltme syýasatyny görkezýän jedelli palestin kartasyna ýene ünsi çekdi.

Karta mende şu soragy döredýär: «Dünýäde Gazze ýaly näçe sany garamaňlaý şäher barka?»

Şu günler dilden düşürilmeýän «Gazze» hakynda näme bilýäris? Oturymly taryhy baş müň ýyldanam owalyňa baryp direýän şäheriň gürrüni gidýär.

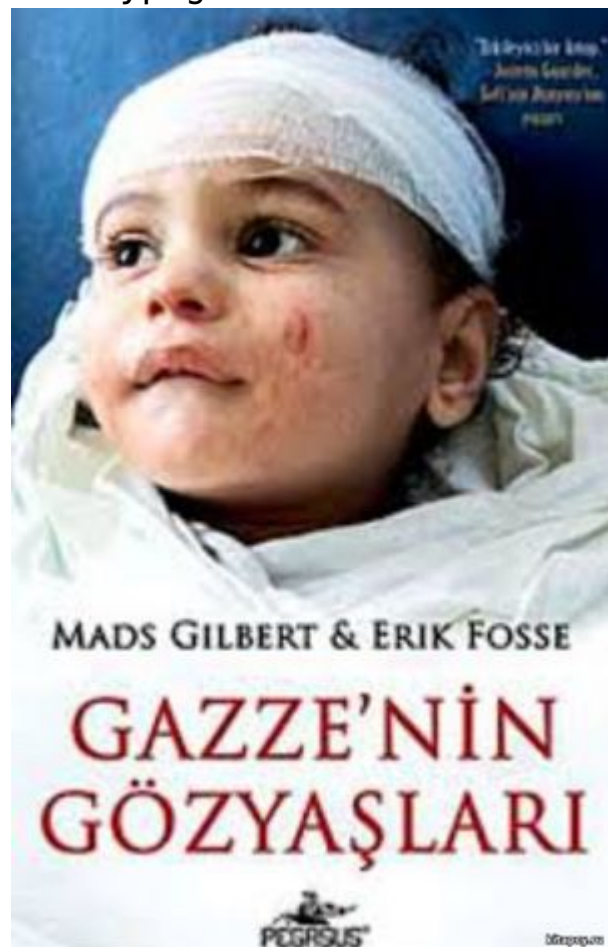
Gazzäniň ady b.e.öňki XV asyrda Müsüriň patyşasy Tutmos III-niň harby ýazuwlarynda geçýär. Şäher 350 ýyllap Müsüriň golastynda boldy.

Bu ýerleden kimler gelip-geçmändir?.. Mysal üçin, müsür agalygyny soňlandyran asly aziýaly kengan giksoslary...

Palestinalaryň b.e.öňki XII asyrda Kritden sebite göçüp gelendigi çak edilýär. Olar Anadolyny, Kipri, Siriýany ýer bilen ýegsan edenden soň Müsüri basyp aldylar. Müsürliler tarapyndan yza serpikdirilenden soň Palestinanyň günorta kenaryndaky Tel-Awiw bilen Ýafanyň arasyndaky zolaga ýerleşdiler. Biri Gazze bolan baş şäherden ybarat konfederasiýany – Pentapolisi gurdular.

Palestinalylar sebitde ornaşmaga başlady welin, goňsulary – asly şumer gelip çykyşly ysraýylogullary bilen uruşdy. Hemişe ýeňildiler. B.e.öňki X asyrda bolup geçen Ýehuda we Ysraýyl

patyşalygy bölünenden soň palestinalylar täzeden garaşsyzlyklaryny gazandylar. Iki patyşalyk gaýtadan uruşmaga başlady. Gürrüňimizi şu ýerde kesip, biz Gazzäniň taryhyna dolanyp geleliň...

* * *

Yzyndan Gazzä persler geldi.

Aleksandr Makedonskiý Müsüre barýan ýolda boýun egmän goranan iň soňky şäher Gazzäni zordan basyp aldy. Şäheriň ýaşajyklary öldürildi, diri galanlary ýesir alyndy. Makedonskiý Gazzä çölde ýaşayan ýerli arap beduinleri getirdi. Soňra bularam ençeme ýyllap özara çaknyşyp geldiler.

Gazze Hasmon jöhit döwletiniň patyşasy Aleksandr Ýannaý tarapyndan basylyp alyndy. Apollon ybadathanasyna gaçan 500 senator öldürildi...

Soňra rimlileriň sebite aralaşmagy bilen palestiny-sraýylogullary çaknyşygy soňlandy. Gazzä parahatçylyk aralaşdy.

Rim imperiýasynyň dargamagynyň yzyndan Gazzet Gündogar Rimiň, onuňam yzyndan Wizantiýanyň golastyna girdi. Hristian

ýepiskoplygy guruldy. Paganistik ynanja eýe Gazzede 396-njy ýyl bilen 490-njy ýyl aralykda apostol Porfiriý döwründe hristianlyga geçmeler artdy. (Ysraýylyň soňku bombalamalaryda bu ady göterýän buthana-da ýykyldy).

635-nji ýylda musulmanlar «Raşidin» goşuny bilen Gazzäni eýeledi. Gazze bu goşunyň basyp alan şäherleriniň biridi. Şäherde Hezreti Muhammet pygamberiň (s.a.w) atasynyň mazarynyň bardygy rowaýat edilýärdi). Yzyndan...

Abbasylar geldi, fatimiler geldi... (Fatimi döwründe Gazzede şaýyçylyk höküm sürýärdi, Selahaddin Eýýuby şäheri eýeländen soň sünni ynanja girildi).

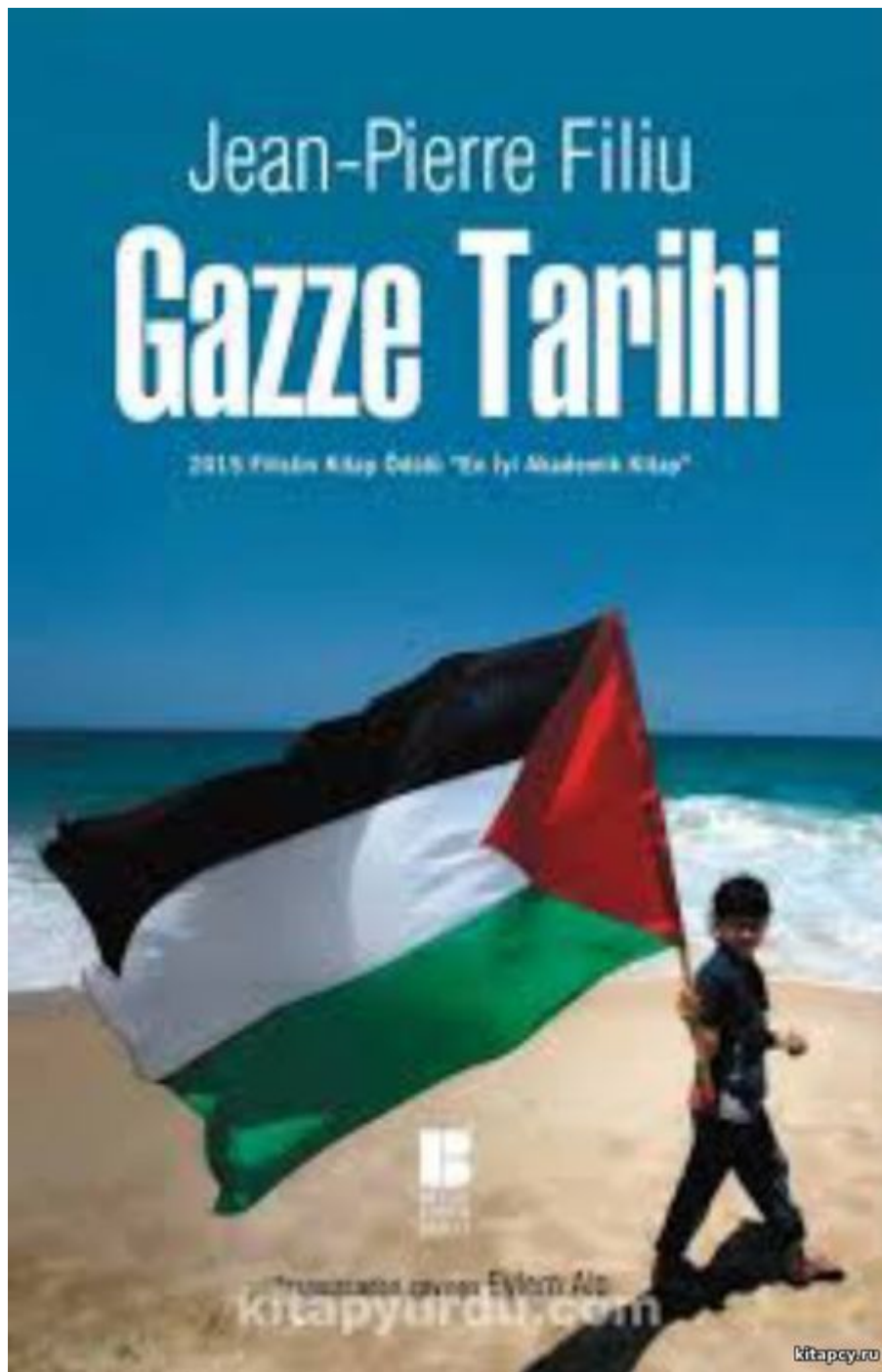
Gazze haçparazlaryň, ybadathana rysarlarynyň san-sajaksyz çozuşlaryna uçrady, her gezegem haraba öwrüldi.

Gazze mongol çozuşlaryna-da uçrady...

Yzyndan musulman gullar – mamlýuklar geldi. Olar haçparazlaryň sürgün eden jöhitleriniň şähere dolanyp gelmegine rugsat berdi.

Diňe basybalyjykly ýörişleri däl, Gazze şol döwür ýer yranmalaryny, sil joşgunlaryny, çekirtge çozuşlaryny, garrahasa keselini hem başdan geçirýärdi.

1516-njy ýylda Osmanly Gazzäni düzümine birikdirdi.

* * *

Osmanly döwründe Gazze altyn döwrüni ýaşady. Munda şäher häkimi Ridwan paşa dinastiýasynyň köp hyzmaty bar.

Osmanlynyň çagşama döwrüne girmegi bilen XIX asyryň birinji ýarymyndan başlap Gazze Kawalaly Mämmedaly paşanyň basyp almagynda Müsüriň golastyna girdi.

Birinji jahan urşundan soň Gazze 1917-nji ýylda iňlis güýçleriniň eline geçdi.

1948-nji ýylyň Arap-Ysraýyl urşunyň yzyndan Müsür tarapyndan basylyp alyndy.

1967-nji ýyldaky «Alty günlük uruşda» Ysraýylyň eline geçdi. Gazze 1993-nji ýyldaky Oslo gepleşikleriniň yzyndan Palestin hökümetine berildi.

2006-njy ýylyň saýlawlaryndan son «El-Fetih» bilen «Hamasyň» arasynda ýaragly çaknyşyk bolup geçdi, «Hamasyň» Gazzede häkimiýeti ýarag ulanmak arkaly ele saldy. Müsür we Ysraýyl garşy blokada girizdi.

«Hamasyň» bilen Ysraýylyň arasyndaky uruş şugünkisi ýaly mydama-da dowam edip geldi...

Erdoganyň elindäki karta meň ýadyma şulary düşürdi.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 13.10.2023 ý. Taryhy makalalar